

Estetika

Marica Rajković

Platonovo shvatanje umetnosti

Na početku tematizacije Platonovog shvatanja umetnosti potrebno je ukazati na nekoliko ključnih problema. Pre svega, treba razumeti da razlog za odsustvo koherentnog razumevanja pojma umetnosti u Platonovoj filozofiji ne leži samo u činjenici da u to doba nije moglo biti reči o sistematskom pristupu estetičkim temama, niti o celovitoj filozofiji umetnosti. Sama Platonova filozofija bi mogla da omogući izvođenje celovitog pojma umetnosti, ukoliko bi joj se pristupilo na adekvatan način. Međutim, interpretatori često nisu imali u vidu da pojam umetnosti, premda kod Platona sporadično pominjam, nikako zbog toga nije manje utemeljen ne samo u užem kontekstu u kojem se pominje, nego upravo u celini njegove filozofije.

Pojam umetnosti kod Platona treba razumeti kao pre svega ontološki, a tek izvedeno estetički, obrazovno–vaspitni i kulturološki fenomen. Potrebno je ukazati i na diferencije između pojma umetnosti u savremenoj recepciji Platonove filozofije (čijem duhu nije strano da partikularnu sferu mimetičkih pesnika uzdigne na nivo pojma umetnosti) i antičkog pojma umetnosti. Upravo je previđanje te diferencije dovelo do savremenog shvatanja Platona kao glavnog zagovornika cenzure, čime se dalje Platonova kritika pesništva neopravdano svodi na Platonov pokušaj da „zabrani“ ili „izbaci“ umetnost iz polisa. Pokušaćemo da objasnimo - i to vraćanjem sâmom Platonu – da bi takva namera u kontekstu antičke epohe bila ne samo potpuno neosnovana, nego i nemoguća, budući da kontekst antičke epohe nije i ne može biti ništa drugo nego – umetnost!

Na ranijim časovima smo utvrdili da je za termin *estetika*, koji zbog svog grčkog jezičkog korena može da navede na pomisao da je reč o antičkom misaonom dostignuću, zaslužan Nemač, i da je – suprotno utisku na koji navodi njeno ime – reč o jednoj od *najmlađih* filozofskih disciplina. Za razliku od ontologije, etike ili logike, njen precizan *datum rođenja* nam je poznat: estetika je *rođena* 1735. godine u magistarskoj tezi Aleksander Gotlib Baumgartena, pod naslovom *Filozofske meditacije o nekim aspektima pesničkog dela*. 15 godina kasnije prvi put se pojavljuje i delo *Estetika*, u kojem Baumgarten razvija i donekle menja stavove naznačene u *Meditacijama*. Estetika se *rađa* kao nauka o čulnoj spoznaji, a ambicije njenog autora uključuju i filozofsko razmatranje lepog i umetnosti. 46 godina kasnije Kant će u *Kritici čistog uma* osporiti pokušaj da